

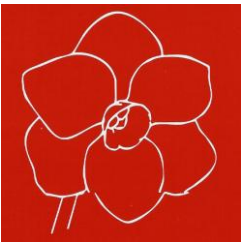
Kennismaken met ...

Marokko

31 maart t/m 9 april 2006

***Stichting Narcis
Schiedam***

Stichting Narcis

Stichting Narcis is een organisatie van en voor alle Marokkaanse Schiedammers, die als doel heeft hen wegwijs te maken in de Schiedamse samenleving en hen te ondersteunen bij een variëteit aan vragen. De stichting wil de Marokkaanse gemeenschap en haar cultuur steeds meer bekendheid geven om zodoende begrip en acceptatie te bevorderen onder de Nederlandse bevolking.

Narcis wil bruggen bouwen tussen Marokkanen en Nederlanders en mensen van diverse afkomst die in Schiedam wonen. Narcis speelt een intermediaire rol tussen gemeente, instellingen en diverse (vrijwilligers)organisatie enerzijds en de Marokkaanse gemeenschap anderzijds.

De doelstellingen van Stichting Narcis:

- het organiseren van activiteiten en het behartigen van de belangen van alle Marokkaanse Schiedammers,
- het organiseren van educatieve, culturele en recreatieve activiteiten die voor de doelgroep bevorderend zijn op het gebied van integratie, acceptatie en participatie,
- het ondersteunen en doorverwijzen van de doelgroep,
- het bevorderen van contacten tussen de Marokkaanse gemeenschap en de verschillende bevolkingsgroepen in Schiedam,
- het adviseren van organisaties met gelijke doelstelling en het bieden van ondersteuning,
- het bevorderen van contacten en samenwerking tussen de Marokkaanse gemeenschap en tal van instellingen en organisaties in Schiedam.

Colofon

Kennismaken met... Marokko is het verslag van een studiereis, georganiseerd door Stichting Narcis van 31 maart t/m 9 april 2006.

Samenstelling: Leon Collignon

Projectcoördinatie: Hassan Aissati en Abdel Hamid Ahimi

Uitgave: Stichting Narcis – Schiedam

© Leon Collignon / Stichting Narcis

Oktober 2006

Inhoudsopgave

Stichting Narcis	2
Colofon	2
Inhoudsopgave	3
Voorwoord	4
Inleiding	5
Dag 1 Schiphol - Nador - Oujda	6
Dag 2 Oujda	6
- basisschool Taha Houssein	
- Cultureel centrum Espace Enfant	
Dag 3 Oujda - Nador	9
- Weeshuis Nador	
- Theater-bibliotheek	
- Discussiemiddag	
Dag 4 Nador - Fes - Meknes	11
- De medina van Fes	
Dag 5 Volubilis - Moulay Idriss - Meknes	15
- Volubilis	
- Stadswandeling Moulay Idriss	
- Culturele vereniging Ismailia	
Dag 6 Meknes - Rabat	18
- Institut Royal de la Culture Amazigh	
- Cultureel centrum Agdal	
- Stadswandeling Rabat	
Dag 7 Rabat - Marrakech	22
- lezing geschiedenis Marrakech	
Dag 8 Marrakech	25
- Rondleiding stad Marrakech	
- SOS kinderdorp Aït Ourir	
Dag 9 Marrakech	28
Dag 10 Marrakech - Casablanca - Schiphol	29
Tot slot	29
Verklarende woordenlijst	30

Voorwoord

De Marokkaanse gemeenschap in Nederland, daarbij de gemeenschap in Schiedam niet uitgezonderd, heeft de laatste jaren veel over zich heen gekregen. Marokkanen komen met grote regelmaat in het nieuws. Met name de Marokkaanse jongere lijkt geen goed te kunnen doen in de Nederlandse samenleving.

Er wordt vaak gesproken over onderwerpen als integratie, multiculturele samenleving, respect en geloof. Stichting Narcis probeert in Schiedam de integratie tussen bevolkingsgroepen te bevorderen en mensen bij elkaar te brengen door middel van het organiseren van verschillende activiteiten.

Jammer genoeg is het spreekwoord onbekend maakt onbemind nog te vaak van toepassing als het gaat om de kennis die de verschillende bevolkingsgroepen over de verschillende culturele achtergronden hebben.

In het kader van de viering van 400 jaar betrekkingen tussen Marokko en Nederland in 2005 heeft het bestuur van Stichting Narcis besloten een studiereis te organiseren voor mensen waarmee Narcis vaak samenwerkt, zoals wijkwerkers, medewerkers van welzijn, politie en woningbouwvereniging, onderwijzers en jeugdwerkers.

Een studiereis met als doel de Marokkaanse cultuur beter te leren kennen en van dichtbij te beleven. Het afleggen van bezoeken aan scholen, weeshuizen, jongerencentra en andere culturele instellingen met daaraan gekoppeld het ontmoeten van mensen die in Marokko wonen en werken zou onze collega's in Schiedam helpen nieuwe en andere ideeën op te doen. Tijdens en na de reis ervaringen uitwisselen met elkaar en werken aan een positievere beeldvorming rondom de Marokkaanse gemeenschap werd bij vertrek ook als doelstelling gesteld.

Met dit boekje wil Stichting Narcis verslag uitbrengen van de studiereis en zoveel mogelijk mensen in Schiedam laten kennismaken met veelzijdig Marokko.

Persoonlijk heb ik de studiereis als zeer nuttig en educatief beschouwd. Ik hoop dat u deze mening met mij deelt na het lezen van deze uitgave!

Namens het bestuur van Stichting Narcis,

Abdel Hamid Ahimi
Voorzitter

Inleiding

Marokko is een land met vele gezichten. Koning Hassan II omschreef zijn land eens als een boom die wortelt in Afrika, maar met zijn bladerdek Europese lucht inademt. En inderdaad, Marokko is gelegen in de noordwestelijke hoek van Afrika, maar slechts door de smalle Straat van Gibraltar en de Middellandse Zee fysiek gescheiden van Europa. Door de eeuwen heen heeft Marokko echter een sterke band opgebouwd met Europa. Betrekkingen met Nederland bestaan sinds 1605. De vele migranten uit Marokko, nu woonachtig in Spanje, Frankrijk en de Benelux houden deze banden nog altijd stevig vast.

Marokko heeft een opmerkelijk jonge bevolking; meer dan de helft van de inwoners is jonger dan 21 jaar. De bevolking is echter onevenredig over het land verdeeld: concentraties zijn te vinden in steden langs de Atlantische Oceaan, het Rifgebied en de Hoge Atlas.

In het Noorden grenst het land aan de Middellandse Zee, terwijl de westelijke grens gevormd wordt door de Atlantische oceaan. Verder wordt Marokko begrensd door de Sahara in het zuiden en Algerije in het oosten. In het zuiden van het land ligt het omstreden gebied Westelijke Sahara. Sinds 1976 wordt dit gebied door Marokko bestuurd.

Marokko heeft een rijk gevarieerd landschap en kent een aantal bergketens. Het Rifgebergte in het noorden bereikt op sommige plaatsen een hoogte van 2.500 meter. Het Atlasgebergte, te verdelen in Midden-Atlas, Hoge-Atlas en Anti-Atlas, vormt een klimaatscheiding tussen de woestijn en de rest van het land. Hoogste berg van het land is de Jbel Toubkal (4.165m).

De bergtoppen van het Atlasgebergte blijven vaak tot in de lente bedekt met een laagje sneeuw.

Langs de kustlijn van Marokko heerst er een milde zeebries, die zorgt voor een aangenaam klimaat. Het binnenland is warmer dan de kustgebieden. In steden als Marrakech kan de temperatuur in de zomer flink oplopen. Als de wind uit de Sahara komt wordt de 40 graden met gemak gehaald.

Marokko is een islamitisch land. De koning is staatshoofd en religieus leider van het land. De islam is ook de verbindende factor in het dagelijks leven van de Marokkanen. De moslims dienen zich te houden aan de vijf pijlers / zuilen van de islam, te weten de geloofsbelijdenis (shahada), het dagelijkse gebed (salat), het geven van aalmoezen (zakat), het vasten (sawm) tijdens de maand ramadan en de bedevaart naar Mekka (hadj).

Marokko is een land dat ontdekt mag worden. In toenemende mate raakt het land bekend als vakantiebestemming. De combinatie tussen strand en cultuur is in Marokko eenvoudig te maken.

Dit reisverslag laat u kennis maken met het land, de cultuur en haar inwoners. Merhaba in Marokko!

Leon Collignon
verslaglegger

Dag 1 (Vrijdag 31 maart)

Schiphol - Nador - Oujda

Het is vrijdagochtend. Lang werd er naar uitgekeken, maar nu is het toch echt zover. Na een lange en gedegen voorbereiding door het bestuur van Stichting Narcis kan de aftrap genomen worden. De studiereis naar Marokko is een feit. Vol verwachting druppelen alle leden van het reisgezelschap binnen in de vertrekhal op Schiphol. Zodra de groep compleet is schuift iedereen aan in de rij bij de incheckbalie. Bestemming: Nador, Marokko!

De vlucht verloopt soepel, en na enkele uren zet het reisgezelschap voet op Marokkaanse bodem. Het eerste wat opvalt, en wat door Nederlanders altijd erg belangrijk gevonden wordt: het weer...

Nou, daarover alvast niets te klagen. Het is voorjaar in Marokko, en de zon schijnt al volop. Ook de vooruitzichten voor de verdere week zijn erg gunstig.

Een luxe touringcar met chauffeur staat keurig op ons te wachten. Even tellen...iedereen aanwezig? Ok.

De bus brengt ons vervolgens van Nador, via Berkane naar onze eindbestemming voor vandaag: Oujda. Oujda is gelegen in het oosten van Marokko, niet ver van de Algerijnse grens. De groep komt aan bij het eerste hotel van de reis. Inchecken en kamers verdelen, een hapje eten en daarna nog even een korte wandeling in de omgeving. De verwachtingen worden besproken onder het genot van een kopje muntthee; de nationale drank. Daarna zoekt iedereen de hotelkamer op en gaat het licht uit. We zijn aangekomen in Marokko en de ontdekkingstocht kan morgen echt beginnen!

Dag 2 (Zaterdag 1 april)

Oujda

Het ochtendprogramma wordt gevuld met een bezoek aan de Taha Houssein School. De school is gelegen in een achterstandswijk van Oujda. Al direct na aankomst bij de school wordt het duidelijk dat er veel aandacht is besteed aan de ontvangst van het Nederlandse reisgezelschap. De groep wordt ontvangen in een traditionele ontvangsttent, welke staat opgesteld op het schoolplein. Bij binnenkomst wordt het welkomstlied van de school opgevoerd door een viertal meisjes, gevolgd door een aantal toespraken en verzen uit de Koran.

Salaam Alaikum; ofwel vrede zij met u. In Marokko is het gebruikelijk elkaar op deze wijze te begroeten. Binnen de Islam staat vrede en respect voor elkaar centraal. Niet alleen respect voor elkaar, maar ook voor ieders godsdienst. Er wordt een moment stilte in acht genomen ter nagedachtenis aan alle slachtoffers die zijn gevallen door terrorisme en oorlog.

Het voeren van de dialoog en het openstaan voor elkaar zijn belangrijke voorwaarden om een vuist te vormen tegen het opkomende terrorisme, zo wordt geconcludeerd.

Na het officiële welkom krijgt de groep een rondleiding door de school. De kinderen hebben in Marokko 30 uur onderwijstijd per week.

Er werken 24 personeelleden op de Taha Houssein school, waaronder 15 vrouwen. Er zijn 3 leerkrachten beschikbaar voor twee groepen. Gemiddeld zitten er 38 kinderen in de klas. Wegens het ontbreken van een goed schoolplein en sportzaal is het geven van bewegingsonderwijs moeilijk.

De school bestaat sinds 1976. Sindsdien is er weinig gedaan aan het schilderwerk. Zowel binnen als buiten kan de school duidelijk een nieuw likje verf gebruiken. Ook het aantal toiletten is niet toereikend; zo is er maar één toilet voor alle kinderen. In de winter kan het binnen erg koud zijn. En als het heeft geregend verandert het schoolplein in een grote modderpoel.

Na de rondleiding wordt er een samenwerkingsovereenkomst getekend tussen Stichting Narcis en de Taha Houssein School en besluit de groep na te denken over mogelijkheden om de school een helpende hand te bieden.

Reisimpressie

Een bezoek aan een basisschool... wat kun je verwachten? Veel kinderen? Een welkomstprogramma was er gezegd... ach we zullen wel zien.

De bus uit. Kinderen die spontaan naar je toe komen. Je een hand geven en met je willen praten. Gauw doorlopen, een poort door, met een programma in de hand. Op het terrein een grote tent met vele officiële genodigde gasten. Veel plechtigheden, toespraken, gezang en citaten uit de Koran. Een minuut stilte voor alle terroristische aanslagen. Een gevoel van waarom maken we het elkaar allemaal zo moeilijk. Het kan ook anders. Respect, medeleven en vooral kinderen staan centraal; daar gaat het toch om...

Fijn om de groepen in te gaan, met af en toe spontaan contact met kinderen. Blij gezichten, prachtige ogen, mooie kinderen.

Erbarmelijke omstandigheden, tafels met gaten erin... Muren vaal van kleur met hier en daar een prentje. Amper lesmateriaal, Jawel...krijtjes met een lei. Het foute antwoord even wegpoetsen door erop te spugen en met de mouwen schoon te vegen. Fanatiek laten weten als je het goede antwoord weet. Kinderen van ouders die geen bijdrage kunnen betalen. Een budget van € 300,00 per jaar voor 17 groepen leerlingmateriaal. Leerkrachten die er iets van proberen te maken. Hier moet geholpen worden! Hoe zien we later wel. In ieder geval met goederen. Een indrukwekkend bezoek.

Ton Claassens – directeur basisschool 't Meesterwerk

In de namiddag wordt een bezoek gebracht aan de organisatie Espace Enfant. Dit cultureel centrum is gelegen in een rijk ogende buitenwijk van Oujda en richt zich op sportieve en culturele activiteiten. De organisatie is actief sinds 1999 en heeft de beschikking over een terrein van 5000m2 en een accommodatie.

Op het buitenterrein liggen drie sportvelden, waar basketbal, voetbal en handbal kan worden gespeeld. Met name voetbal is, weinig verrassend, favoriet. 32 teams maken op verschillende tijden intensief gebruik van de speelvelden.

Er wordt volop gebruik gemaakt van het terrein, zo is onze eerste indruk. Er staan 500 kinderen bij de organisatie ingeschreven. Het centrum wordt draaiend gehouden door een coördinator, 10 betaalde krachten (vergelijkbaar met de Nederlandse ID banen), ongeveer 10 vrijwilligers en een vrijwillig bestuur.

De accommodatie is zichtbaar multifunctioneel. Op de begane grond is een grote ontvangstruimte; mooi ingericht met traditionele Marokkaanse meubels, een receptie, een bar, een computerruimte en een kleine bibliotheek voor de kinderen. In de computerruimte geeft een vrijwilliger les aan een aantal kinderen. Er staan 8 computers opgesteld. Het is de bedoeling dat er in de nabije toekomst een digitaal trapveld wordt geopend met plaats voor 20 tot 30 computers. In het bibliotheekgedeelte wordt ook voorlichting gegeven aan de kinderen.

In de kelder is onder meer de keuken, het handvaardigheidslokaal en de muziekrimte te vinden. Er wordt veel aandacht gegeven aan het ontplooiën van culturele en muzikale talenten bij de jeugd.

Een tekenwedstrijd met als thema water en monumenten, waaraan 1000 kinderen hebben deelgenomen, leverde prachtige kunstwerken op. Van een aantal tekeningen zijn briefkaarten gemaakt.

Het bezoek aan Espace Enfant wordt afgesloten met een traditionele Marokkaanse maaltijd en een optreden van een muziekgroep. Vooral de Pastilla valt erg in de smaak...Bismillah!

Dag 3 (Zondag 2 april)

Oujda - Nador

In de ochtend vertrekt het reisgezelschap van Oujda richting Nador. Onderweg is het genieten van de mooie uitzichten: uitgestrekte frissgroene graslanden, naaldbossen, een licht glooiend landschap dat in de verte overgaat in het Rifgebergte. Wat verder opvalt zijn de regelmatige wegcontroles, de mooie donkere rood-bruine grond en de stalletjes langs de weg waar potten, pannen, kruiken en tajines in alle soorten, maten en kleuren aan de man worden gebracht.

Het Rifgebergte is evenwijdig gelegen aan de Middellandse Zeekust en strekt zich globaal gezien uit tussen Chefchaouen in het noord-westen en Oujda in het oosten. De bergrug veroorzaakt, samen met het Atlasgebergte, een opvallende klimaatscheiding. Ten zuiden en oosten van het Rifgebergte komen we een woestijnachtig klimaat tegen wegens het ontbreken van regelmatige neerslag. In dit gebied zijn onder meer veel olijfboomgaarden aangelegd, om verdere erosie en woestijnvorming tegen te gaan. Olijfbomen kunnen goed overleven op arme grond en groeien met gemak op ruw en ongelijk terrein. Op de vele souks in de dorpjes en steden worden de olijven afkomstig van deze bomen met succes aan de man gebracht.

In het westen van het Rifgebergte groeien pijnbomen, ceders, kurk- en steeneiken. Het plaatsje Berkane en haar directe omgeving is weer bekend om zijn grote hoeveelheid sinaasappelboomgaarden.

De ontoegankelijkheid van het Rifgebergte en de mindere interesse vanuit het koningshuis in het verleden heeft ervoor gezorgd dat de oorspronkelijke Berberbevolking (in de volksmond Riffies) in dit gebied haar identiteit sterk heeft bewaard.

Ooit reden er karavanen door het Rif. Een belangrijke route, tussen de plaatsen Ketama en Taounate, draagt officieel de naam 'Route de l'Unité' maar is beter bekend als de Route du Haschisch. Dit verklaart wellicht de veelvoudige aanwezigheid van wetshandhavers in dit gedeelte van het land. We komen ze overal langs de weg tegen. Het smokkelen van kif (cannabis) is nog altijd een van de problemen waar de Marokkaanse autoriteiten vooral in dit gedeelte van het land mee te maken hebben.

Bij het plaatsje Saïdia, gelegen aan de grens met Algerije, wordt een tussenstop gemaakt. De groep ziet zijn kans schoon en gaat op het strand even een frisse neus halen. Vanaf het strand is de grens met Algerije duidelijk zichtbaar. Wat opvalt, is de hoeveelheid nieuwe appartementen en resorts in de omgeving. Marokko timmert duidelijk aan de weg. De ontwikkeling en opkomst van toerisme in dit gedeelte van het Middellandse Zee gebied is duidelijk op gang gekomen; mede ook dankzij de interesse en inspanningen van koning Mohammed VI en zijn vooruitstrevende beleid.

Na aankomst in Nador brengt de groep een bezoek aan het weeshuis van Nador. In het weeshuis worden 165 kinderen en jongeren opgevangen. Het huis is verdeeld in drie afdelingen: een afdeling voor jongeren en twee afdelingen voor kinderen in de basisschoolleeftijd.

De jongens en meisjes hebben beide een aparte afdeling. De slaapvertrekken zijn verdeeld in kamers waar gemiddeld 8 kinderen slapen.

Het opvanghuis is niet alleen bedoeld voor weeskinderen. Er kunnen verschillende redenen zijn waardoor kinderen (tijdelijk) niet bij hun ouders / familie kunnen verblijven.

In het weeshuis van Nador verblijven kinderen van alleenstaande ouders, van arme gezinnen, van verongelukte ouders, van gescheiden gezinnen en kinderen die zijn achtergelaten.

Alle kinderen en jongeren volgen een opleiding. Op dit moment zitten er 23 kinderen op de lagere school, 75 kinderen op het voortgezet onderwijs, 53 kinderen op de hogere school, 13 op het beroepsonderwijs en 1 leerling op de universiteit (rechten).

De kinderen en jongeren worden streng in de gaten gehouden, zowel in het weeshuis als daarbuiten. Van ieder kind is er een kinddossier dat nauwgezet wordt bijgehouden. Ook vindt er regelmatig een medische controle plaats.

Als kinderen op school absent zijn wordt daar meteen actie op ondernomen.

Als de ouders van de kinderen nog in beeld zijn wordt daar eerst contact mee opgenomen.

Zoals gezegd zijn niet alle kinderen weeskinderen. Tijdens feestdagen kunnen ze worden opgehaald door ouders of familie om thuis de feestelijkheden te vieren.

Pas wanneer ouders kunnen aantonen dat zij weer voor hun kind kunnen zorgen, gaat het kind weer terug naar huis.

In het weeshuis zijn vier begeleiders / opvoeders belast met de dagelijkse opvang van de 165 kinderen. In totaal werken er 20 betaalde krachten in het weeshuis. Op zondag helpen ook de kinderen / jongeren mee in huis. Dit wordt ook gedaan om de zelfstandigheid te bevorderen.

Het weeshuis beschikt over een ruime keuken en een groot magazijn. In het magazijn wordt nauwkeurig bijgehouden wat er binnenkomt en wanneer de houdbaarheid eindigt. Regelmatig ontvangt het weeshuis donaties in natura: groente, fruit en vlees.

Van iedere maaltijd wordt een monster bewaard tot de volgende dag. Wanneer een kind ziek wordt kan er dan eenvoudig worden onderzocht wat de oorzaak van de ziekte is.

Na het bezoek aan het weeshuis loopt de groep via de boulevard van Nador naar een imposant gebouw in aanbouw. Het betreft een nieuw cultureel centrum voor de inwoners van Nador. Het culturele centrum zal gaan bestaan uit een theaterzaal voor 400 personen, een muziekrimte en een bibliotheek. Vier jaar geleden is er begonnen met de bouw en deze zomer staat de oplevering gepland.

Reisimpressie

Op zondag hebben we een bezoek gebracht aan het theater in aanbouw in Nador. Hoewel de ruwe bouw af was hoopt men al in de zomer open te gaan. Het is een groot gebouw met een ruime entree, een grote zaal met breed podium en grote balkons rondom, alles uitgevoerd in beton elementen. Op de bovenverdieping komt over de volledige breedte van het gebouw een bibliotheek die mede ondersteund wordt door de bibliotheek van Den Haag. Ik zie in Marokko dat er in detail aan de buitenzijde veel aandacht wordt besteed.

Ik denk dat er op veiligheidsgebied echter veel valt te verbeteren. Zo zijn de trappen in de hal veel te smal om in geval van een calamiteit het gebouw snel te ontruimen. De arbeiders die tijdens de bouw in het gebouw werken wonen er ook tijdelijk, en dat is toch wel bijzonder. Gezien de bouwstijl en de gebruikte bouwmaterialen zal het gebouw wel de allure krijgen die de architect voor ogen had.

Jeffrey Davidsz, wijkcoördinator unit Nieuwland Woonplus Schiedam

Na de rondleiding door het theater in aanbouw worden we ontvangen door de voorzitter van de provincie Nador.

Nador is een nog jonge stad, slechts 65 jaar oud. Tot 2000 was het ook een vergeten stad; er was weinig aandacht voor nieuwe projecten of de ontwikkeling van de stad. Na 2000 is het tij gekeerd en zijn er veel bouwactiviteiten van start gegaan. Het nieuwe culturele centrum (in aanbouw) en het gereedkomen van een sportzaal zijn hier voorbeelden van.

Meer dan de helft van de inwoners van Nador bestaat uit jongeren tot 21 jaar, een beeld dat niet anders is dan in de rest van het land.

Het probleem van de migratie naar Europa is nog steeds actueel. De migratie van Marokko naar Europa is niet goed voor de ontwikkeling van Marokko. Jongeren trekken massaal van het platteland richting de grotere steden van Marokko.

De golven van emigratie, die invloed hebben gehad op het gehele Rifgebied, hebben ook een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van Nador. Nog altijd wordt er jaarlijks een behoorlijk bedrag door de emigranten overgemaakt aan familieleden in Marokko. De nabije ligging van de Spaanse enclave Melilla draagt ook bij aan de welvaart. Via goed geoliede kanalen worden goederen gesmokkeld en vervolgens verhandeld op de markten van Nador en omgeving.

Dag 4 (Maandag 3 april)

Nador - Fes - Meknes

Het reisgezelschap heeft vandaag een lange busrit op het programma staan. Vroeg in de ochtend wordt afscheid genomen van Nador, om vervolgens via Oued Amlil naar Fes af te reizen.

Een bezoek aan Marokko is bijna niet compleet zonder een bezoek aan Fes, de oudste van de vier Marokkaanse koningssteden. De stad Fes bestaat uit Fes el Bali (het historische hart), Fes el Jedid (waar onder meer het koninklijk paleis is gelegen) en de Ville Nouvelle (het modernere gedeelte, aangelegd ten tijde van het protectoraat). Fes is gesticht door Moulay Idriss de eerste en verder vormgegeven door zijn zoon Idriss II.

Vanuit de bus krijgt de groep in een flits een fascinerend panoramaview over de stad te zien: een indrukwekkende zee aan huisjes, minaretten, koepels en...schotelantennes. De groep is enthousiast... deze stad moet nader worden bekeken, daar is geen twijfel over mogelijk!

Ons bezoek aan Fes beperkt zich tot een korte wandeling door Fes el Bali. We maken gebruik van de hoofdingang tot de medina: de imposante stadspoort Bab Boujeloud (pas gebouwd in 1913).

Bij het betreden van de medina wordt al snel duidelijk dat het zaak is goed op te letten: de medina is een groot labrynt, bestaande uit vele smalle, kronkelende straatjes. Je hoeft bijna geen moeite te doen om te verdwalen, zo lijkt het. Enige houvast is de volgende vuistregel: alle wegen die bergafwaarts gaan leiden naar het middelpunt van de medina, het centrum; terwijl alle wegen bergopwaarts in de richting gaan van de stadspoorten en dus de uitgangen van de medina.

Balek! Balek!... klinkt het al snel tijdens de wandeling door de medina. Dit is het teken snel opzij te gaan en plaats te maken. In de medina is gemotoriseerd vervoer niet mogelijk. Het zijn muilezels, van onder tot boven bepakt het goederen, die zorgen voor het transport in de medina.

Het is moeilijk Fes el Bali volledig te omschrijven. Het labrynt bestaande uit souks en steegjes lijkt eindeloos. Ieder ambacht heeft zijn eigen wijk, de kleermakers, de meubelmakers, de kopersmeden, de leerwerkers en ga zo maar even door. Kleurig fruit, groentes, broden, vleeswaren, levensmiddelen; het is allemaal te koop in de medina.

De meeste Marokkaanse medina's zijn qua opzet volgens dezelfde principes opgebouwd. Dikke verdedigingsmuren beschermen de medina en de enige toegang tot de medina is via een imposante stadspoort. De moskee ligt in het hart van de medina. De souk voor kostbare waar is gesitueerd naast de moskee. Rondom de moskee liggen gescheiden woon- en werkwijken. Smalle kronkelstraatjes en talloze steegjes maken het voor buitenstaanders bijna onmogelijk niet te verdwalen. Iedere wijk in de medina heeft z'n eigen gemeenschappelijke bakhuis, hammam, koranschool en kruideniers.

In de medina hangt een aromatische geur, veroorzaakt door de vele specerijen, kruiden en de bosjes munt die overal te koop worden aangeboden. In de souk van de ververs en leerbewerders hangt echter een iets minder aangename lucht. Iedere toerist krijgt hier een takje munt in z'n handen gedrukt, niet met de bedoeling er muntthee van te maken.

Vanaf een dakterras kijkt het reisgezelschap neer op een tafereel dat sinds jaar en dag op dezelfde wijze wordt uitgevoerd: het bewerken van leer.

Meestal lagen de leerlooierijen in de buurt van een rivier aan de rand van de stad; zover mogelijk verwijderd van de woonwijken wegens de stankoverlast.

De leerlooierijen van Fes hebben aardig bijgedragen aan de economie van de stad. Het looien van leer is een ambacht dat hier al eeuwen wordt uitgevoerd. In kuipen worden de huiden van schapen, koeien, kamelen en geiten geweekt nadat haar en vlees zijn verwijderd.

De huiden ondergaan diverse processen (weken in vaten, drogen, spoelen) voordat ze kunnen worden geverfd. Er worden nog steeds natuurlijke pigmenten gebruikt uit planten en mineralen om de huiden de gewenste kleur te geven. De geverfde huiden worden vervolgens overgedragen aan leerbewerkers, die daar allerlei gebruiksvoorwerpen van weet te produceren: tassen, babouches, poefs, diverse kledingstukken, geldbuidels, rugzakken. Al deze eindproducten worden vervolgens weer verkocht in de talloze souks van de medina.

Reisimpressie

Om 09.00 uur 's ochtends vertrokken wij van ons hotel in Nador. Ons wacht een lange busrit. Wij moeten meer dan 300 km rijden. Geen probleem, we zijn goed voorbereid. Hassan heeft eindelijk fruit en drinken ingeslagen. Het is gezellig in de bus. Als je naar buiten kijkt zie je kale, groge bergen. Naarmate we de stad Taza naderen merken we dat het voorjaar is begonnen: een groen landschap, veel bloemen. Het is echt prachtig om te zien. Na 4 uur rijden beginnen we honger te krijgen. Oued Amlil is een bekende rust- en eetplaats voor de reizigers tussen Fes en Nador. Als we uit de bus stappen zien we overal kleine restaurantjes met verse schapen voor de ingang. We hebben lekker gegeten. Het is gelukt! We zijn aangekomen in Fes. We rijden langs de oude stad. Iedereen kijkt naar rechts. Op de daken van de huizen zien we ongelooflijk veel schotelantennes.

We rijden naar de medina. Onze bus moet door een kleine poort van de oude stadsmuur rijden; het lukt de chauffeur moeiteloos. Als we uit de bus stappen voel ik alsof ik in Istanbul ben, in de buurt van het Topkapi paleis.

We lopen via een grote stadspoort de medina in. Bij de eerste stap merk je gewoon dat je in een andere sfeer beland bent. De medina van Fes is heel bijzonder. Nieuwsgierige ogen van winkeliers en voorbijgangers zijn op ons gericht. In de medina zijn de winkeltjes klein, maar ze hebben allemaal een ding gemeen. Alles is uit de eerste hand. Of het nu gaat om een kledingstuk of een worst.

Het vervoer van goederen in de medina vindt met ezels plaats. Er zit een rijke cultuur en geschiedenis in deze medina.

Erdal Bouzdag - bestuurslid Platform Buitenlanders Rijnmond

De schoonheid en charme van Fes is niet onopgemerkt gebleven. UNESCO heeft de stad zelfs geplaatst op de Werelderfgoedlijst. De conditie van de historische medina laat echter sterk te wensen over. Overal zijn houten balken aangebracht om ervoor te zorgen dat gedeeltes niet in elkaar storten, afbrokkelen. Er is nog veel werk te verrichten om de schoonheid van de stad ook voor de (nabije) toekomst te behouden.

Het reisgezelschap is zichtbaar geraakt door de indrukken opgedaan in de medina. Met tegenzin kruipt het gezelschap de bus weer in. De reis gaat verder...op weg naar Meknes!

Dag 5 (Dinsdag 4 april)

Volubilis - Moulay Idriss - Meknes

In de ochtend vertrekt de groep uit Meknes voor een bezoek aan de Romeinse ruïnestad Volubilis.

Volubilis is door de Romeinen gesticht in 40 na Christus, aan de voet van de Jbel Zerhoun. Vanuit Volubilis bestuurden de Romeinen de omliggende landstreken. Volubilis was een van de meest afgelegen uitvalsplaatsen van het eens zo grote Romeinse Rijk.

Volubilis bleef een Romeinse stad tot aan de val van het Romeinse Rijk in de derde eeuw na Christus. Toen de Romeinen zich terugtrokken uit Mauritanië raakte de stad in verval. Volubilis werd bewoond door christenen, maar was reeds geïslamiseerd toen Moulay Idriss de Eerste rond 788 arriveerde en kort daarna op niet al te grote afstand van Volubilis de naar hem genoemde stad Moulay Idriss stichtte.

In de jaren en eeuwen daarna raakte Volubilis steeds verder in verval. Zo werd de stad gebruikt als steengroeve voor bouwprojecten (paleizen) van Moulay Ismail in Meknes.

Toch zijn de ruïnes van Volubilis vandaag de dag een van de best bewaarde en indrukwekkende overblijfselen van de Romeinse beschaving. Meteen in het oog springend zijn de triomfboog en de basilica.

Tijdens een rondleiding maken de vele vloermozaïeken misschien wel de meeste indruk op de groep. De meeste mozaïeken laten verhalen uit de Romeinse mythologie tot leven komen. De ruïnestad is door archeologen in kaart gebracht, villa's en huizen zijn vernoemd naar de mozaïeken die erin zijn aangetroffen. Zo is er het Huis van Orpheus, het huis van de atleet en het huis van de werken van Hercules. De belangrijkste vondsten van het terrein, waaronder een aantal bronzen beelden, zijn te bezichtigen in het Archeologisch Museum in de hoofdstad Rabat.

Na het bezoek aan Volubilis maakt de groep een tussenstop in Marokko's meest heilige stad: Moulay Idriss. De stad is gelegen op en tussen twee heuvels van het Zerhoun gebergte. De belangrijkste trekpleister is het graf van de stichter van de stad; hoe verrassend: Moulay Idriss.

Moulay Idriss stichtte de eerste Arabisch-islamitische dynastie van Marokko in de achtste eeuw. Moulay Idriss was een nakomeling van Ali, de schoonzoon van de profeet Mohammed. Idriss de Eerste stichtte ook de stad Fes. Moulay Idriss wordt gezien als 'Vader van Marokko'. Vele Marokkanen bezoeken jaarlijks zijn graf en de heilige stad.

Moslims die de hadj, de pelgrimstocht naar Mekka, niet kunnen maken bezoeken een aantal maal Moulay Idriss en zien dit als vervanging. Het graf is alleen toegankelijk voor moslims. Een houten balk bij de ingang van het graf moet niet moslims op afstand houden.

In de middag brengt de groep een bezoek aan de grootste culturele vereniging van Meknes; Vereniging Ismailia. Deze organisatie verschaft onder andere micro kredieten voor vrouwen. Op deze wijze kunnen vrouwen een eigen project ontwikkelen en zichzelf en hun gezin voorzien van inkomsten.

De voorzitter van de vereniging refereert aan het masterplan INDH (Initiative Nationale du Developpement Humain), dat in 2005 is opgesteld op aandringen van Koning Mohammed VI.

Vereniging Ismailia is blij met de plannen, welke zijn omschreven in INDH, om de armoede in Marokko aan te pakken. Ismailia draagt haar steentje bij door zich te richten op initiatieven voor vrouwen en onderwijs.

Reisimpressie

Een bezoek aan vereniging Ismailia in Meknes. Het verenigingsgebouw ligt in een volksbuurt, naast een kleine villawijk. We worden ontvangen op een mooie binnenplaats met prachtige mozaïeken en sinaasappelbomen. Er zijn veel bestuursleden in pak en de dames in lange rok en we merken dat het een officieel bezoek wordt. Hadden we dat geweten, dan hadden we er niet zo als toeristen bij gelopen. Een muziekgroep speelt typisch Marokkaanse muziek.

De voorzitter vertelt een uitgebreid verhaal en uit de vertaling blijkt dat het een culturele vereniging is, met name bedoeld op samen-zijn en samen activiteiten ondernemen.

Er is genoeg te drinken (de thee wordt hoog uitgeschonken) en er staan heerlijke koekjes op tafel. Deze vinden gretig aftrek. Bij het afscheid krijgt ieder persoonlijk een cadeautje. Boeken van de vereniging, een bewerkt doosje en twee muziekcassettes. We bedanken de leden van de vereniging, de muziek speelt nog even en we vertrekken.

Ad Willemen – wijkteamchef politie Nieuwland

In de namiddag brengt de groep nog een bezoek aan de beroemde stadspoort 'Bab Mansour', genoemd naar een tot de islam bekeerde christen die de poort ontwierp en bouwde. Bab Mansour wordt beschouwd als mooiste poort van Meknes, of zelfs van Marokko. Dit komt mede door zijn monumentale proportie en de rijke decoraties die op de poort zijn aangebracht. Tegenover Bab Mansour ligt 'Place el-Hedime' (plein van de ruïnes). Onze meegereisde jongeren zien hun kans schoon en maken ruimte op het plein om hun breakdance-kunsten te vertonen. Dit blijft niet onopgemerkt. In een mum van tijd bevinden de jongeren zich in het midden van een grote cirkel. Ze zijn omringd door een immense menigte. Vol belangstelling worden de kunsten van "onze" jongens gevolgd door de plaatselijke bevolking. Ja, er is zelfs interactie met plaatselijke jongeren. Omdat onze bus maar korte tijd mag parkeren voor de stadspoort moet het geïmproviseerde optreden helaas worden afgebroken.

Dag 6 (Woensdag 5 april) Meknes - Rabat

Reisimpressie

Het is woensdag; de zesde dag van onze reis. Het is 09.00 uur in de ochtend. We verzamelen ons in de hal van hotel "Bab Mansour" in Meknes, maar we zijn nog niet compleet. Een klein half uur later staat iedereen beneden. We zijn nog slaperig, maar gelukkig heeft niemand last van een ochtendhumeur.

We vertrekken met goede moed richting Rabat. De eerste activiteit van het programma van vandaag is een bezoek aan het Amazigh Instituut. De directeur van het instituut zou ons om 10.00 uur ontvangen. Aangezien we wat verlaat zijn met vertrekken en het feit dat we niet precies weten waar we exact moeten zijn, komen we om 11.00 uur aan op de plek van bestemming. Onze verbazing is groot als we de bus uitstappen. We staan voor een verschrikkelijk mooi gebouw. Sommigen van ons vroegen zich hardop af hoeveel de bouw en inrichting van het complex gekost zou hebben. Met open monden lopen we het gebouw in. We melden ons bij de balie en ja hoor, we krijgen te horen dat we te laat zijn. Onze uitleg komt niet goed aan. Ze zijn bereid om ons alsnog te ontvangen, mits we nog even geduld hebben. Ze gaan op zoek naar een voorlichter die ons meer kan vertellen over het instituut. We nemen onze verantwoordelijkheid, we wachten een tijd en net als de verveling het hoogtepunt bereikt worden we alsnog ontvangen.

Rachid El Hahaoui – leerkracht basisschool 't Meesterwerk

In een buitenwijk van Rabat brengt het reisgezelschap een bezoek aan het "Institut Royal De La Culture Amazighe". Het contrast is groot, wordt door een aantal groepsleden terecht opgemerkt. Voor het eerst sinds het begin van de ontdekkingsreis maakt de groep kennis met een ander gezicht van Marokko. De buitenwijk is gevuld met luxe villa's en kantoorcomplexen.

Op 17 oktober 2001 is dit instituut in Agadir opgericht. Vandaag de dag heeft het instituut zijn onderkomen in een mooi en hypermodern kantorencomplex te Rabat.

Koning Mohammed VI heeft zich persoonlijk ingezet voor de komst van dit instituut. Zijn vader, koning Hassan II, had niet bijster veel interesse in het noorden (het rifgebied) en de berberbevolking van zijn koninkrijk. Koning Mohammed VI onderneemt echter bijzonder veel pogingen ook de berberbevolking te betrekken bij de verdere ontwikkeling van het land.

Berbers zijn te beschouwen als de oorspronkelijke bewoners van Marokko. Een berber ziet zichzelf eerst als berber, en vervolgens pas als Marokkaan. De Romeinen noemden deze 'wilde' en 'stoere' stammen de Barbarus, wat later verbasterde tot berbers.

Zelf worden berbers het liefst Amazigh genoemd. Doordat de berbers zich ophielden in bergachtige streken wisten ze verschillende invasies (van de Arabieren, tot de Fransen en Spanjaarden) het hoofd te bieden.

De berberbevolking heeft ook een eigen taal; het berbers. Ook hebben berbers een eigen culturele traditie. Men denkt dat de berbertaal de oudste taal van Noord-Afrika is. Het berbers is een spreektaal, en de taal wordt van generatie op generatie mondeling overgedragen. In Marokko komen drie hoofddialecten van het berbers voor.

Een belangrijke doelstelling van het Institut Royal De La Culture Amazighe is het samenvoegen van drie berberdialecten tot één gesproken en geschreven berbertaal. Deze taal, erkend door de Marokkaanse politiek en door UNESCO, zal vervolgens worden onderwezen, naast het Arabisch en Frans en worden gebruikt in de media. Het instituut heeft ook als doelstelling meer bekendheid te geven aan de rijke berbercultuur. Verder werkt het Instituut samen met verschillende ministeries van Marokko. Er wordt advies gegeven over het toepassen van de taal, zodat er een goed fundament voor de toekomst wordt gelegd.

Een ongeschreven taal, bestaande uit verschillende dialecten, omzetten tot een uniforme, geschreven taal... dat is een hele opgave. Er is voor de nieuwe berbertaal een geheel nieuwe letterstructuur ontworpen. Deze structuur sluit niet aan bij het Arabisch, noch bij Latijns. Het Arabisch wordt gelezen van rechts naar links. De nieuwe taal wordt gelezen en geschreven van links naar rechts. Onder andere de Tilburgse universiteit ondersteunt het instituut bij de verdere ontwikkeling en inbedding van de taal.

Er is nog een hoop werk te verrichten; lesboeken en lesmateriaal moet worden ontwikkeld, onderzoeken moeten worden gepubliceerd, leerkrachten moeten de nieuwe taal kunnen onderwijzen.

Het ministerie van onderwijs is verder verantwoordelijk voor de verspreiding van het lesmateriaal, is het antwoord op de vraag hoe al het mooie lesmateriaal alle kinderen in Marokko, onder andere die van de Taha Houssein school, gaat bereiken.

Het instituut geeft verder een aantal rapporten en onderzoeken uit over de ontwikkeling van de nieuwe taal. Ook werkt het instituut aan het woordenboek en de grammatica van de nieuwe taal.

Een leerzaam en boeiend bezoek, in het bijzonder voor de reisgenoten met een onderwijsachtergrond. Waar ter wereld wordt er immers een geheel nieuwe taal ontwikkeld?

In de deelgemeente Agdal bezoekt het reisgezelschap 's middags het jongerencentrum Agdal. Dit culturele centrum is voornamelijk opgezet voor jongeren die hun hobby willen ontplooiën. De directrice geeft aan dat het belangrijk is dat jongeren mogelijkheden wordt geboden om zichzelf te ontwikkelen op sociaal-cultureel gebied. Jongerencentrum Agdal biedt jongeren letterlijk en figuurlijk die mogelijkheden.

Zo is er op de begane grond een expositieruimte, waar jonge kunstenaars hun werk kunnen exposeren. Het gebouw bestaat verder uit een film- en theaterzaal, diverse cursuslokalen, een kleine muziekstudio, een zaal voor multimedia en twee bibliotheken (voor kinderen en volwassenen).

Er wordt vaak samengewerkt met scholen en universiteiten in de omgeving.

Deze samenwerking kan worden vergeleken met het Nederlandse Brede School concept, waarbij het onderwijs samenwerkt met bondgenoten als welzijn en sport om zo de ontwikkelingskansen van kinderen te vergroten.

Het Jongerencentrum Agdal werkt ook samen met buitenlandse instellingen, waardoor uitwisselingsprogramma's tot stand komen.

De namiddag wordt door een aantal groepleden benut om Rabat verder te verkennen. De kuststad diende ten tijde van de Almohaden-dynastie korte tijd als hoofdstad, en wordt om die reden ook aangemerkt als één van de vier koningssteden. Rabat begon pas echt een grote rol te spelen toen de Fransen de stad in 1912 als hoofdstad boven Fes verkozen. In Rabat is het parlement gezeteld. Ook is Rabat de thuisstad van de koning.

Er wordt een wandeling gemaakt door de medina van de stad, die rustiger en overzichtelijker overkomt dan de medina van Fes.

De groep sluit ongezien aan bij een buitenlands reisgezelschap, en weet zo de Andalusische tuin, aangelegd in Moorse stijl, en de Oudaïa-kasba binnen te dringen. De wit en blauw geschilderde huizen zijn grotendeels rond 1700 gebouwd, onder de eerste Alawitische heersers.

De Oudaïa-kasba is gelegen op een rotsformatie aan de voet van de wadi Bou Regreg. Aan de andere zijde van de rivier ligt het stadje Salé.

Na het bezoek aan de kasba besluiten een paar reisgenoten nog even snel een petit taxi te pakken en af te reizen naar de Hassan toren en het mausoleum van koning Mohammed V.

De Hassan toren is een beroemd symbool geworden van de stad. De toren is de onvoltooide minaret van de Hassan-moskee. Rond 1196 gaf Yacoub el-Mansour opdracht tot de bouw van een gigantische moskee. Na de dood van Yacoub el-Mansour raakte het ambitieuze, in aanbouw zijnde, project in verval. De enige restanten van de gebedsruimte zijn de vele stenen zuilen. Zij geven een goed beeld van de omvang van het complex.

Tegenover de Hassan toren heeft koning Hassan II een mausoleum laten aanleggen ter ere van Mohammed V, de vader van de onafhankelijkheid.

Een trap voert naar de koepel waaronder de sarcofaag van Mohammed V staat. De koepel kent vier ingangen, die allen worden bewaakt door een erewachter.

Dag 7 (Donderdag 6 april)

Rabat - Marrakech

Vroeg in de ochtend zijn de koffers weer ingepakt en staat de bus klaar voor een lange rit richting koningsstad Marrakech.

Rond het middaguur arriveert het reisgezelschap in de rode stad; zoals Marrakech ook vaak wordt genoemd. De stad dankt deze bijnaam aan de rood gekleurde verf waarmee alle huizen en andere gebouwen zijn geverfd. De verdere middag is ter vrije besteding. De groep gaat uiteen in verschillende kleinere groepjes en vertrekt met een petit taxi richting het centrum van Marrakech.

De 'place to be' in Marrakech is het plein Jemaa El-Fna. Op dit plein is er ieder uur van de dag genoeg te beleven. Jemaa El-Fna is het hart van de stad, de ontmoetingsplaats die wereldwijde bekendheid geniet. Het plein is een openluchttheater en restaurant dat door UNESCO is aangemerkt als "immateriële erfenis van de mensheid". Een plek

vol spektakel, handel, ontmoetingen en (in het verleden) executies. Wat kun je allemaal tegenkomen op het plein; een korte samenvatting: slangenbezweerders, verhalenvertellers, tandentrekkers, waarzeggers, circusartiesten, waterverkopers in mooie kostuums, muzikanten, dansers en zangers.

In de namiddag komen er allemaal eetkraampjes het plein op gereden. In een mum van tijd weet iedere eigenaar z'n plaats te vinden en wordt begonnen met het bereiden van maaltijden.

Een heerlijke harira, schapenhersens, gegrilde worstjes, slakkensoep; het is aanschuiven bij de tafel naar keuze. Als de avond valt is het plein een groot openluchtrestaurant geworden. De gehele dag kun je een bezoek brengen aan de sapkraampjes, waar je voor 3 dirham een glas heerlijk vers geperst sinaasappelsap krijgt. Een andere dorstlesser is de muntthee; die het best gedronken kan worden in een café met dakterras, zodat je optimaal kunt genieten van alle ontwikkelingen op het plein.

In de avond krijgt de groep een lezing over de geschiedenis van Marokko. De lezing wordt gegeven door een ambtenaar van de stad Marrakech die zich vooral bezighoudt met monumentenzorg en bouwvoorschriften; de hoogte en het uiterlijk van gebouwen.

De stad Marrakech is opgericht door de veldheer Youssef ibn Tachfin in 1070. Daarvoor was het veldheer Aboe Bekr die op deze plek, een vlakte aan de voet van de tot mei met sneeuw bedekte Hoge Atlas, rond 1060 een enorm tentenkamp voor zijn troepen liet aanleggen.

De medina, met ver daarboven uitstekend de Koutoubia moskee, is min of meer de oude stad. Place Jemaa El-Fna was het bruisende middelpunt. Binnen de stadsmuur liggen de souks, de kasba en de mellah.

Gueliz, in het noordwesten, is de Ville Nouvelle van Marrakech, aangelegd in de tijd van het Franse protectoraat.

Sinds de oprichting van de stad zijn er verschillende dynastieën aan het bewind geweest: de Almoraviden (11^e/12^e eeuw), de Almohaden (12^e/13^e eeuw), de Meriniden (13^e/15^e eeuw), de Saadiërs (16^e/17^e eeuw) en tot slot de Alawieten (vanaf 17^e eeuw).

Iedere dynastie heeft geprobeerd zijn stempel op de stad te drukken door imposante bouwwerken in de stad te laten verrijzen. Verschillende bouwwerken zijn vandaag de dag nog steeds te bewonderen, en zijn nu aangemerkt als monument, waardoor ze ook voor de toekomst bewaard zullen blijven.

In 1162 liet de Almohadische sultan Abd el-Moumen een van de grootste moskeeën in de westerse islamitische wereld bouwen: de Koutoubia.

De 'boekverkopersmoskee' dankt zijn naam aan de souk met manuscripten die ooit rondom de moskee werd gehouden. Hier werden ook boeken met de hand overgeschreven (gekopieerd). De minaret van de Koutoubia moskee werd voltooid door Yacoub el-Mansour; een kleinzoon van Abd el-Moumen.

De minaret is 70 meter hoog. De verhoudingen zijn kenmerkend voor de Almohadische architectuur: de hoogte is gelijk aan vijf keer de lengte. Iedere kant van de minaret heeft een andere decoratie. De eerste moskee op deze plaats werd in opdracht van de heerser Abd el-Moumen afgebroken omdat de qibla-muur niet precies naar Mekka was gericht.

Marrakech is door de eeuwen heen verschillende keren hoofdstad van het land geweest. De naam Marokko is zelfs een verbastering van Marrakech.

Tegenwoordig is Marrakech een grote toeristische trekpleister van het land. Niet alleen het Jemaa El-Fna plein, de oude medina met de vele souks of de Koutoubia-moskee maken de stad toeristisch interessant...

In de medina zijn een aantal traditionele riads omgevormd tot kleinschalige hotels. Dit concept is aangeslagen bij de toerist. De tijd dat buitenlanders voor een prikkie een riad in de medina konden kopen is definitief voorbij.

Tot slot wordt het probleem van de bidonvilles, de sloppenwijken, aangekaart. Net als in andere grote steden als Casablanca, Fes, Rabat en Agadir zijn er ook in Marrakech bidonvilles te vinden. Nog altijd vertrekken mensen van het arme platteland naar de grote stad in de hoop daar een beter bestaan op te kunnen bouwen. Eenmaal aangekomen in de stad blijkt die inschatting alles behalve realistisch. Het is moeilijk om aan een baan te komen en een huis te vinden dat betaalbaar is. Langs de rand van de stad ontstaan er langzaam maar zeker wijken bestaande uit huisjes van golfplaten. De regering heeft het probleem onderkend en probeert het tij te keren door nieuwe woningbouwprojecten te realiseren voor de inwoners van de bidonvilles. Een ambitieus projectplan vertelt dat Marokko in 2010 geen sloppenwijken meer heeft... of dit haalbaar is?

Dag 8 (Vrijdag 7 april)

Marrakech

In de ochtend krijgt het reisgezelschap een rondleiding door Marrakech. Eerste stop is bij Menara, gelegen aan de westkant van de stad. Dit koninklijke park wordt door muren omsloten. Midden in het park werd in de 12^e eeuw een enorme vijver aangelegd, welke als reservoir voor de Almohaden-sultans moest dienen. Veel later werd er een paviljoen met een piramidevormig groen pannendak gebouwd. Vanaf het terras van het paviljoen kun je de stad Marrakech en het nabije Atlasgebergte zien. Rondom het waterreservoir staan talloze olijf-, fruit- en palmbomen.

Vervolgens gaat de tour verder in het oude centrum van Marrakech. Het Palais el-Badi wordt bezocht. Althans, we bezoeken de ruïnes van het vroegere paleis.

Ahmed el-Mansour gaf na het verslaan van de Portugezen tijdens de slag van de drie koningen in 1578 opdracht tot de bouw van een luxueus paleis. Het paleis zou gebruikt worden bij bruiloften, recepties en audiënties.

El-Badi (de onvergelijkbare) is een van de 99 namen van Allah. Een tijd lang werd dit paleis dan ook als wonder van de islamitische wereld beschouwd.

Moulay Ismaïl sloopte het paleis in 1683. Veel materialen en interieurstukken werden meegenomen voor zijn gebouwen in Meknes. Van het ongeveer 18 ha. grote paleiscomplex zijn alleen de ringmuren, de ruïnes van een paviljoen, de tuinen, de vijvers en een ondergrondse kerker behouden gebleven. Tegenwoordig hebben ooevaars het beheer van het gebouw overgenomen, zo lijkt het.

Ook wordt een bezoek gebracht aan het nabij gelegen Palais Bahia. Dit paleis, waarvan de naam Bahia vertaald kan worden als mooi / schitterend, werd aan het eind van de 19^e eeuw gebouwd.

De groep krijgt een rondleiding door het paleis: Enorme ontvangstruimten, beeldhouwde en beschilderde plafonds, riads, een tuin met sinaasappel- en bananenbomen en dadelpalmen, een grote harembinnenplaats en een wit-blauw betegelde paleis moskee.

Wat verder opvalt, zijn de vloeren en wanden van het paleis. Deze bestaan voor een groot deel uit zellij-tegelwerk; mozaïekwerk gerangschikt in de meest prachtige geometrische patronen.

Deze vorm van kunst is voortgekomen uit het verbod binnen de islam om afbeeldingen te maken van personen. Men is op zoek gegaan naar andere mogelijkheden om huizen, fontein, moskeeën en binnenplaatsen te decoreren.

Overal in Marokko kom je nu de volgende decoratie tegen, steeds in dezelfde volgorde: zellij tegeltjes gelegd in geometrische patronen onder, uitgehakt cursief Arabisch schrift in het midden en pleisterwerk erboven. Het vervaardigen en rangschikken van zellij tegeltjes is een secure en tijdrovende bezigheid. Maar het resultaat is die moeite meer dan waard.

In de middag staat een bezoek gepland aan een kindertehuis nabij het plaatsje Aït Ourir; even buiten Marrakech.

Bij aankomst blijkt dat het kindertehuis onderdeel is van SOS kinderdorpen, een wereldwijd opererende organisatie. De groep wordt ontvangen door de directeur van SOS Village d'enfants Aït Ourir. Het SOS dorp is gelegen aan de voet van het Atlas gebergte, zo'n 40 km buiten Marrakech. Op 30 maart 1985 is het dorp officieel geopend door de oprichter van SOS kinderdorpen, Hermann Gmeiner en Prinses Lalla Hasna. Naast het dorp bij Aït Ourir heeft SOS ook een dorp bij Casablanca: Dar Bouazza, en in Imzouren, nabij Al Hoceima. Een vierde SOS dorp is in aanbouw in El Jadida.

SOS kinderdorpen geeft sinds 1949 wereldwijd weeskinderen en in de steek gelaten kinderen een moeder, broertjes en zusjes, een huis en een dorp. Ongeacht hun geloof, afkomst of huidskleur vinden die kinderen blijvend een thuis en een nieuwe toekomst in hun eigen land.

De aanpak van SOS kinderdorpen is gebaseerd op vier principes, principes die goed zichtbaar worden tijdens onze rondleiding over het terrein:

- 1) De moeder is de spil waar elk SOS gezin om draait. De moeder wordt speciaal opgeleid en begeleid voor haar verantwoordelijke taak. Zij neemt de dagelijkse verzorging en opvoeding van 8 tot 10 kinderen op zich en geeft de kinderen liefde en aandacht.

2) Broertjes en zusjes zijn belangrijk voor een kind.

Echte broertjes en zusjes worden altijd bij elkaar geplaatst in een gezin. De kinderen blijven in het dorp wonen totdat ze zelfstandig zijn.

3) Het SOS huis wordt speciaal voor SOS kinderdorpen gebouwd, altijd in de stijl van het land. In het huis kunnen 8-10 kinderen samen met de moeder eten, slapen, spelen en leren.

4) Het dorp vormt de natuurlijke leefomgeving. 10 tot 15 familiehuizen vormen de basis van het dorp. Het dorp is besloten, maar niet geïsoleerd. De voorzieningen zijn ook bedoeld voor kinderen en volwassenen uit de nabije omgeving.

SOS kinderdorpen is in 1949 opgericht door jeugdwelzijnswerker Hermann Gmeiner. In datzelfde jaar werd in Oostenrijk de eerste steen gelegd voor het eerste SOS huis te Imst. Na de Tweede wereldoorlog werd Hermann Gmeiner geconfronteerd met het isolement en leed van vele oorlogswezen en dakloze kinderen. Omdat hulp nooit effectief kan zijn als kinderen opgroeien zonder echt thuis bedacht hij het concept SOS kinderdorpen.

Reisimpressie

Vanuit mijn functie als bestuurder van Stichting Kinderspel heb ik een bijzondere interesse in het bezoek aan het weeshuis in Ait Ourir. In Nederland zet Stichting Kinderspel zich namelijk in voor kinderen die een steuntje in de rug nodig hebben. Het is goed te zien dat er in andere landen ook hard gewerkt wordt om kinderen een kansrijke toekomst te bieden.

Bij aankomst in Ait Ourir blijkt dat het hier niet gaat om een weeshuis, maar om een geheel dorp. Een dorp van de organisatie SOS kinderdorpen. Deze organisatie heeft ook een Nederlandse afdeling.

Wat mooi dat we nu in Marokko een project van een grote hulporganisatie van dichtbij mogen bekijken. Een enthousiaste en betrokken directeur neemt ons mee het terrein op. We lopen over een lange laan, met veel groen links en rechts. Hier en daar gaat een klein zijpad richting een woonhuis. Zo staan er 14 gezinshuizen in dit SOS dorp. Er hangt een rustige sfeer over het dorp. We krijgen uitgebreid de gelegenheid alle gebouwen van het dorp te verkennen. De creatieve ruimte staat vol met knutsels, door de kinderen gemaakt. Er is een kleine gymzaal waar de kinderen lekker vrij mogen bewegen.

De aanwezige kinderen klimmen en klauteren er lustig op los en lijken nauwelijks gestoord door ons bezoek. Ook maken we kennis met een moeder, die verantwoordelijk is voor 8 kinderen. De moeder is betrokken, en doet haar werk zichtbaar met plezier. Het gezinshuis is traditioneel opgezet en ingericht. Een patio in het midden, met rondom de overige vertrekken als slaapkamers, douche, wc en keuken. Eenmaal per jaar gaan de moeders op welverdiende vakantie.

Het SOS dorp vervult niet alleen een belangrijke functie voor de kinderen die er wonen, ook voor de nabije omgeving is de aanwezigheid van het dorp van grote waarde. In het SOS dorp is een basisschool gevestigd, waar ook kinderen uit de omgeving onderwijs volgen.

Dit SOS dorp draagt zonder twijfel bij aan de ontwikkeling en ontplooiing van de kinderen. Een mooi project, en succesvol... gezien de ontwikkeling van een vierde dorp in Marokko.

Leon Collignon - voorzitter Stichting Kinderspel

In de avond wordt het reisgezelschap ontvangen in een traditionele riad, waar de groep geniet van een muzikaal optreden. De riad ligt middenin de medina van Marrakech, bereikbaar via het plein Jemaa El-Fna.

De letterlijke vertaling van riad is 'omsloten tuin', maar verwijst ook naar het huis dat eromheen staat. Traditioneel woonde er in een riad een gehele familie, bestaande uit een paar gezinnen. Elk gezin bewoonde een etage. Tegenwoordig is het bij toeristen erg in trek te verblijven in een riad-hotel; het liefst in de medina van een historische stad als Marrakech, Fes of Essaouira. Veel vervallen riads zijn of worden opgeknapt en gerestaureerd tot luxe vakantieverblijf.

Dag 9 (Zaterdag 8 april)

Marrakech

De laatste volledige dag in Marokko is ter vrije besteding. Marrakech is zo'n indrukwekkende stad, er is nog genoeg te beleven. Slenteren over het plein Jemaa El-Fna, verdwalen in het doolhof van straatjes in de souks van de medina, een rondrit door de stad maken per huifkar, inkopen doen voor thuis...allemaal mogelijk!

Dag 10 (Zondag 9 april)

Marrakech - Casablanca - Schiphol

In alle vroegte wordt afscheid genomen van Marrakech. Langzaam maar zeker komt het besef dat het einde van de studiereis in zicht komt. Voor de laatste keer brengt de chauffeur ons met zijn mooie touringcar naar de laatste halte: het vliegveld van Marrakech. Via Casablanca, waar de groep een overstap maakt, wordt terug gevlogen naar Nederland. Op Schiphol wordt afscheid genomen van elkaar. De studiereis is achter de rug, maar de herinnering zal nog lang blijven...

Tot slot

Eenmaal terug in Nederland wordt besloten nog eens terug te kijken op de reis. Heeft de reis zijn doelstellingen bereikt? Hoe nu verder?

De groep komt tot de conclusie dat het bijzonder is dat de sfeer binnen het reisgezelschap vrijwel meteen erg prettig was. In korte tijd is er een hechte groep ontstaan. Men weet elkaar nu makkelijker te vinden en in te schakelen. Dit schept mogelijkheden om in de toekomst nog nauwer met elkaar samen te werken in Schiedam.

Verder wordt er afgesproken om concreet iets te gaan organiseren voor de basisschool Taha Houssein in Oujda. In september wordt in Nieuwland het Nieuwland Life festival georganiseerd. Dit is een mooi moment om aandacht te vragen voor de studiereis en de basisschool. Wat zou het goed zijn als we in de komende maanden een geldbedrag bij elkaar kunnen krijgen om hiermee de basisschool in Oujda een opknapbeurt te geven.

Voor veel groepsleden was de studiereis naar Marokko een eerste kennismaking met een Islamitisch land. Marokko is een mooi en veelzijdig land. De verschillen tussen arm en rijk zijn duidelijk zichtbaar in de samenleving. Toch is Marokko een land in ontwikkeling. Er wordt wel degelijk gewerkt aan het terugdringen van de armoede in het land. Er is bij de groepsleden een genuanceerder beeld ontstaan over Marokko en haar inwoners... Het beeld van Marokko als moslimland met kamelen en woestijn doet geen recht aan de culturele diversiteit die het land rijk is. De fijne omgang met en tussen mensen is niet onopgemerkt gebleven. Wat zijn we overal gastvrij en vriendelijk ontvangen.

De studiereis heeft indruk gemaakt, vooroordelen weggehaald en blikken verruimd. De studiereis heeft een goede basis gelegd voor een nauwere samenwerking, kortom, Stichting Narcis heeft een succesvol project neergezet. De groep bedankt hierbij de initiatiefnemers voor alle inzet. Inzet die meer dan de moeite waard bleek te zijn!

Verklarende woordenlijst

Bab	(stads) poort
Babouches	traditionele Marokkaanse, puntige slippers
Bismillah	gezegende maaltijd
Dar	huis
Dirham	Marokkaanse munteenheid
Djellaba	kledingstuk, reikend tot de enkels, met lange mouwen en een kap
Hadj	bedevaart naar Mekka
Hammam	badhuis
Harira	Bekendste soep van Marokko, vaak gegeten tijdens de ramadan.
Jbel	berg
Lalla	eerbiedige aanspreektitel voor een vrouw
Medina	Arabisch woord voor stad
Mellah	Joodse wijk in de medina
Merhaba	welkom
Minaret	toren van een moskee
Moulay	gebieder / titel van Marokkaanse sultans
Qibla	richting van Mekka, in de moskee aangegeven door een muur waarin zich de mihrab (nis) bevindt
Ramadan	negende maand van het moslimjaar, vastenmaand
Riad	(omsloten) tuin, huis met patio / binnenplaats
Salaam Alaikum	vrede zij met u
Salat	dagelijkse gebed, een van de vijf zuilen van de Islam
Shoukran	dank u
Souk	markt / bazaar
Tajine	traditionele stoofpot
Ville nouvelle	Nieuwe stad, aangelegd tijdens protectoraat
Wadi	(droge / halfdroge) rivierbedding
Zellij	geometrisch tegelwerk

Dit project is mede mogelijk gemaakt door:

Stichting Narcis

Gemeente Schiedam

Woonplus Schiedam

Stichting Welzijn Schiedam

Platform Buitenlanders Rijnmond

